



ΓΝΩΜΗ

Η Ιρανική Πυρηνική Συμφωνία (Διαστάσεις και Συνέπειες)

Άρεφ Αλομπέιντ*

Ο παράγοντας της ενέργειας αναγκάζει αρκετές χώρες να προσφύγουν στην πυρηνική ενέργεια για να καλύπτουν τις μακροπρόθεσμες εθνικές τους ανάγκες. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι δυτικές χώρες στήριξαν τις πυρηνικές φιλοδοξίες του Ιράν από την εποχή του φιλοδυτικού Σάχη Μουχάμεντ Ρίζα Παχλαβί το 1957. Όμως, η αλλαγή του πολιτεύματος το 1979 με την εγκατάσταση της ισλαμικής – θεοκρατικής εξουσίας του Αγιατολάχ Χομεϊνί ανάγκασε τη Δύση να υιοθετήσει αντίθετη πολιτική σχετικά με ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Επίσης οι δυτικές κυβερνήσεις στήριξαν το Ιράκ κατά του Ιράν κατά την περίοδο του μεταξύ τους πολέμου (1980-1988). Ένας πόλεμος που κατέστρεψε τις υποδομές των δυο χωρών με εκατομμύρια θύματα. Ο πόλεμος αυτός υποχρέωσε τους Ιρανούς να βάλουν την ανάπτυξη του πυρηνικού προγράμματος σε δεύτερη μοίρα εξαιτίας της έλλειψης πόρων και τεχνογνωσίας. Στη συνέχεια, η εισβολή του Σαντάμ Χουσεΐν στο Κουβέιτ το 1990 και οι επακόλουθες εξελίξεις με την επιβολή του «καταστροφικού εμπάργκο» και την αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003 έδωσαν την ευκαιρία στη Τεχεράνη να επαναλειτουργήσει αποτελεσματικά το πυρηνικό της πρόγραμμα με ρωσική βοήθεια. Ο εμπλουτισμός του ουρανίου στο επίπεδο των 20% προκάλεσε μεγάλες ανησυχίες στη Δύση γενικά και ειδικά στο Ισραήλ. Αυτή η νέα επιστημονική πρόοδος θα έδινε σε αυτή την ισλαμική χώρα περισσότερες δυνατότητες απόκτησης πυρηνικής βόμβας όπως ισχυρίζονται ισραηλινοί αξιωματούχοι. Έτσι αρκετοί αναλυτές έγραψαν ήδη από το 2005 μέχρι και για πιθανές ημερομηνίες της ισραηλινής επίθεσης κατά των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων, χτύπημα που όμως δεν έγινε ποτέ τουλάχιστον μέχρι στιγμής. Σήμερα η μακροχρόνια αντιπαράθεση μεταξύ Δύσης και ιρανικού καθεστώτος κατέληξε πρόσφατα σε μια ιστορική συμφωνία για τη διευθέτηση του ζητήματος απομακρύνοντας ταυτόχρονα τη στρατιωτική

* Διδάκτωρ πολιτικών επιστημών και ιστορίας. Ειδικός σε θέματα Μέσης Ανατολής.

λύση. Μετά βεβαίως από μυστικές διαπραγματεύσεις στο Ομάν μεταξύ Ιρανών και Αμερικανών.¹

Διάφοροι παράγοντες έπαιξαν ρόλο στην επίτευξη αυτής της προσωρινής συμφωνίας των έξι μηνών, μέχρι να βρεθεί οριστική λύση εντός δώδεκα μηνών. Οι οικονομικές κυρώσεις που είχαν επιβληθεί στο Ιράν από τη διεθνή κοινότητα, οι επιπτώσεις των κυρώσεων αυτών² και οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που βίωνε η χώρα ανάγκασε τους Ιρανούς να προσπαθήσουν σκληρά για επίτευξη συμφωνίας προκειμένου να αποφύγουν τις καταστρεπτικές συνέπειες των κυρώσεων. Από την άλλη πλευρά, η παγκόσμια οικονομική κρίση που σαρώνει τη Δύση έπαιξε και αυτή το ρόλο της στην αποδοχή της συμφωνίας εκ μέρους των Αμερικανών και των Ευρωπαίων.³ Επιπλέον, η καχυποψία των Ιρανών σχετικά με τη στάση της Ρωσίας, παρά το γεγονός ότι η Ρωσία προσέφερε την πυρηνική τεχνολογία και τεχνολογία στο ιρανικό καθεστώς, συνέβαλε σημαντικά στην αποδοχή της συμφωνίας εκ μέρους των Ιρανών.⁴

Η νέα συμφωνία αναγνωρίζει, σύμφωνα με τις δηλώσεις του Ιρανού προέδρου Ροχανί, το εθνικό δικαίωμα του Ιράν στον εμπλουτισμό ουρανίου⁵ αλλά σε επίπεδο του 5% και όχι του 20%.⁶ Παράλληλα οι δυτικές χώρες θα προχωρήσουν σε μερική άρση των κυρώσεων αξίας 7 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε μορφή εμπορικών συναλλαγών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενδέχεται να άρει κάποιες από αυτές τις κυρώσεις το Δεκέμβριο.⁷ Αν και η μερική άρση των κυρώσεων αποτελεί μεγάλη συμβολική κίνηση, το Ιράν επιδιώκει την ολική κατάργηση των κυρώσεων από το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Η επαναλειτουργία της παραγωγής φυσικού αερίου από το κοίτασμα στη Βόρεια Θάλασσα στο οποίο το Ιράν ελέγχει το 50% των μετοχών,⁸ η άμεση πτώση των τιμών πετρελαίου κατά 2\$ ανά βαρέλι,⁹ η άνοδος της αξίας του ιρανικού νομίσματος,¹⁰ η έγκριση της λειτουργίας του ιρανο-αμερικανικού επιμελητηρίου και αεροπορικής γραμμής μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν¹¹ είναι κάποιες από τις άμεσες συνέπειες της συμφωνίας. Επιπρόσθετα, η συμφωνία θα συνδράμει στην αναζωογόνηση της βιομηχανίας πετρελαίου¹² και κατ' επέκταση της ιρανικής εθνικής οικονομίας.

Η επίδραση της υπογραφής της συμφωνίας δεν θα περιοριστεί μόνο στην προσέγγιση του θέματος του πυρηνικού προγράμματος αλλά θα επεκταθεί και σε άλλα θέματα μείζονος σημασίας για το χώρο της Μέσης Ανατολής όπως η συριακή κρίση, το μέλλον της οργάνωσης Χεσμπουλάχ και η ασφάλεια της διαύλου πετρελαιοφόρων στα στενά του Ορμούζ στον Κόλπο. Η νέα προσέγγιση μεταξύ Τεχεράνης και Ουάσιγκτον φαίνεται να επιτρέπει στο Ιράν την επιστροφή στο διεθνές διπλωματικό σκηνικό προκαλώντας ταυτόχρονα ψύχρανση (αλλά όχι ρήξη) στις σχέσεις Σαουδικής Αραβίας και ΗΠΑ.¹³ Οι μοναρχίες του Κόλπου έπεσαν έξω στις εκτιμήσεις τους διότι υιοθέτησαν τη στρατηγική της ασφάλειας που σχετίζεται άμεσα με τη στρατιωτική ομπρέλα των Η.Π.Α., με αποτέλεσμα να φανούν ως «παραρτήματα» της αμερικανικής πολιτικής και όχι ως πραγματικοί σύμμαχοι. Επιπρόσθετα, η συμφωνία έκανε σαφή την έλλειψη ανεξάρτητου σχεδίου για την εθνική ασφάλεια των μοναρχιών του Κόλπου.

Οι Σαουδάραβες ισχυρίζονται ότι η επιστροφή του Ιράν με μεγαλύτερο ρόλο στην περιοχή θα μπορούσε να είναι πιο επικίνδυνη εξέλιξη από το ίδιο το πυρηνικό πρόγραμμα κυρίως λόγω έλλειψης καλών προθέσεων.¹⁴ Το βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας βλέπει ότι τα συμφέροντά του εθίγησαν από την μεγάλη σύμμαχο. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει επανεξέταση της στρατηγικής της χώρας αυτής κυρίως όσον αφορά τις συμμαχίες με μεγάλες δυνάμεις και τη διαχείριση των σημαντικών ζητημάτων της Μέσης Ανατολής. Η εμπιστοσύνη στην εξωτερική πολιτική του Προέδρου Ομπάμα φαίνεται να έχει κλονιστεί.

Η σημαντική αυτή συμφωνία επιτρέπει σε ένα θεοκρατικό ισλαμικό καθεστώς να υιο-

θετεί ειρηνικό πυρηνικό πρόγραμμα κάτι που θα έπρεπε να ήταν απαγορευμένο σύμφωνα την εθνική στρατηγική των Ισραηλινών. Δεν επιτρέπει την ολική καταστροφή του προγράμματος ούτε και την παράδοση των εμπλουτισμένου ουρανίου όπως επιδίωκαν οι Ισραηλινοί. Εδώ υπάρχει μια σοβαρή διαφωνία μεταξύ του Ισραήλ και των Η.Π.Α. στο τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος.¹⁵ Οι Η.Π.Α. επιδίωκαν την μη κατασκευή πυρηνικού όπλου από το Ιράν ώστε να μη χρειαστεί στρατιωτική επέμβαση.

Αν και το πυρηνικό Ισραήλ χαρακτήρισε τη συμφωνία ιστορικό λάθος¹⁶ και επιβεβαίωσε την αποδέσμευσή του από το περιεχόμενο της,¹⁷ το οποίο, σύμφωνα με τον Ισραηλινό πρωθυπουργό θα μπορούσε να οδηγήσει σε πόλεμο,¹⁸ η θέση του Τελ Αβίβ δείχνει αμηχανία και διπλωματική απομόνωση. Η ισραηλινή κυβέρνηση έχασε την ευκαιρία να επιτεθεί με μια συμμαχία και άλλων δυνάμεων κατά των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων. Αυτή η εξέλιξη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ανατροπή στη στρατηγική ισορροπία δυνάμεως στη περιοχή κλονίζοντας τη ισραηλινή θεωρία της «αποτροπής» για πρώτη φορά στην ιστορία της Μέσης Ανατολής. Το Ισραήλ δεν μπορεί να πραγματοποιήσει αποτελεσματική επίθεση κατά του ιρανικού προγράμματος χωρίς αμερικανική συμμετοχή. Έτσι το μοναδικό μέσο που διαθέτει είναι να προσφύγει στο αμερικανικό Κογκρέσο για την εξουδετέρωση της συμφωνίας.

Η νέα πυρηνική συμφωνία προκαλεί μια προσέγγιση Αράβων και Ισραηλινών. Η αναζήτηση συμμάχων, έστω και μεταξύ δυσανεστημένων από τη συμφωνία Αράβων, όπως η Σαουδική Αραβία, ανάγκασε την ισραηλινή κυβέρνηση να παγώσει την κατασκευή χιλιάδων οικισμών στα Παλαιστινιακά Εδάφη¹⁹ ως κίνηση καλής θελήσεως για να συγκεντρώσει τη διεθνή κοινότητα.

Συμπέρασμα

Το Ιράν, αν και έχει μεγαλύτερες πιθανότητες αποσύνθεσης-διάσπασης από εκείνες της Συρίας, είναι μέρος του διεθνούς συστήματος που διαμορφώθηκε το 1914. Ανεξαρτήτως του θεοκρατικού του χαρακτήρα που είναι αντιδημοφιλής στη Δύση, το Ιράν εξυπηρετεί τους δυτικούς στόχους εμποδίζοντας την ρωσική γεωπολιτική επέκταση στον Κόλπο και την υπόλοιπη Μέση Ανατολή, παρά την πρόσφατη καλή συνεργασία μεταξύ Τεχεράνης και Μόσχας.

Η ύπαρξη εστιών απειλών και εντάσεων στη περιοχή του Κόλπου, κυρίως κατά των πλουσίων Αράβων, αναγκάζει τις μοναρχίες αυτές να εξαρτηθούν από τη Δύση ειδικά τις ΗΠΑ για προστασία των θρόνων του. Ήδη τα κράτη του Συμβουλίου Συνεργασίας των αραβικών χωρών του Κόλπου ξόδεψαν 233 δις. εκ δολάρια μεταξύ 2000 -2005.για στρατιωτικές και αμυντικές δαπάνες²⁰ εξαιτίας της πυρηνικής απειλής του Ιράν και όχι του Ισραήλ. Την ίδια στιγμή το σιιτικό Ιράν αποτελεί μια σφήνα μεταξύ του σουνιτικού «πυρηνικού» Πακιστάν και των σουνιτικών αραβικών χωρών Η συμφωνία του πυρηνικού προγράμματος επιβεβαίωσε τη σημασία του περσικού παράγοντα για τη Δύση ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα. Η νέα κατάσταση που διαμορφώνεται δίνει στο Ιράν το δικαίωμα να επέμβει στη Συρία και να δαπανά εκατομμύρια δολάρια στηρίζοντας τον Άσαντ. Οι Δυτικοί γνωρίζουν ότι η μακροχρόνια αιμορραγία του Ιράν στο συριακό έδαφος θα αναγκάσει το περσικό καθεστώς να προσφέρει επιπλέον σημαντικές παραχωρήσεις στο μέλλον έστω και αν αυτό έχει τίμημα τον θάνατο δεκάδων χιλιάδων στη Συρία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Aljazeera.net, “Οι ιρανοαμερικανικές μυστικές διαπραγματεύσεις προετοίμασαν για το πυρηνικό συμβιβασμό”, (24/11/2013) <http://www.aljazeera.net/news/pages/2893e67b-182a-45da-a769-7923f9ab4353>
2. Η σημαντική πτώση της αξίας του ιρανικού νομίσματος είναι μια ένδειξη για την κατάσταση της ιρανικής οικονομίας
3. Οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που θίγουν τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. και η σημαντική αλλαγή στην εθνική στρατηγική των ΗΠΑ περιόρισαν σημαντικά την περίπτωση της στρατιωτικής επέμβασης .
4. Η σύμφωνη στάση των Ρώσων με τις θέσεις των δυτικών χωρών στο θέμα των κυρώσεων κατά του Ιράν και η άρνηση της Ρωσίας να παραδώσει πυραύλους εξελιγμένης τεχνολογίας έκαναν τους Ιρανοί να μη στηριχθούν εξολοκλήρου στη ρωσική στάση και να μην κλείσουν την πόρτα προς τους δυτικούς για συμβιβαστική λύση. Η Ρωσία πήρε ανταλλάγματα από τη Δύση για να δώσει την έγκρισή της στις κυρώσεις εις βάρος του Ιράν.
5. Saffiya Ansari,, “Rowhani: Deal seals ‘nuclear right»” Alarabiya.net (25/11/1013) <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2013/11/24/Rowhani-says-iran-s-nuclear-rights-sealed.html>
6. Για τους όρους της συμφωνίας βλ.: David Blair, “Iran nuclear deal – what are the terms of the agreement?”, The Telegraph (24/11/2013), <http://goo.gl/zL1yY3>
7. Al Arabiya News , “EU likely to lift Iran sanctions in December”, (25/11/2013), <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2013/11/25/EU-likely-to-lift-iran-sanctions-in-December.html>
8. Alarabiya.net “Η Βρετανία επαναλειτούργησε πηγή παραγωγής φυσικού αερίου το κατέχει μισό μισό με το Ιράν”, (26/11/2013), <http://goo.gl/rSjHO2>
9. BBC, “Η πτώση των τιμών παγκοσμίως μετά τη συμφωνία με το Ιράν”,(25/11/2013), http://www.bbc.co.uk/arabic/business/2013/11/131125_iran_oil_prices_fall.shtml
10. Aljazeera.net, “Το ιρανικό νόμισμα ανατιμήθηκε κατά 3% μετά τη συμφωνία της Γενεύης”,(24/11/2013) <http://www.aljazeera.net/ebusiness/pages/19715f11-6168-4948-974d-dc94bd6a7b08>
11. Alarabiya.net, “Ιρανο-αμερικανικό επιμελητήριο το Δεκέμβριο για προώθηση της συνεργασίας”, (27/11/2013), <http://goo.gl/6oo8GF>
12. The Telegraph, “Iran's oil industry receives lifeline from nuclear agreement”, (25/11/2013), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/10473657/Irans-oil-industry-receives-lifeline-from-nuclear-agreement.html>
13. Reuters, “Saudi spy chief says Riyadh to 'shift away from U.S.' over Syria, Iran”, (22/10/2013), <http://www.reuters.com/article/2013/10/22/saudi-usa-idUSL5N0IC3QK20131022>
14. Al Arabiya News, “Riyadh: Solution on Iran needs goodwill”, (25/11/2013), <http://goo.gl/Uhxi5P>
15. Al Jazeera, “Israel and US differ on Iran's nuclear file”,(23/10/2013), <http://goo.gl/RfrnWi>
16. The Guardian, “Israel condemns Iran nuclear deal as 'historic mistake’”,(24/11/2013), <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/israel-condemns-iran-nuclear-deal-binjamin-netanyahu>

17. France24, “Το Ισραήλ καταδικάζει την κακή συμφωνία στη Γενεύης και δηλώνει ότι δεν δεσμεύεται από αυτή»,(24/11/2013), <http://goo.gl/frO9nR>
18. Aljazeera.net , “Νετανιάχου: η συμφωνία με το Ιράν μπορεί να οδηγήσει σε πόλεμο”,(14/11/2013), <http://www.aljazeera.net/news/pages/29836197-32a0-47a6-91b0-03ffcb5314f1>
19. The Guardian, “Binyamin Netanyahu halts West Bank settlement plan”,(13/11/2013), <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/13/binyamin-netanyahu-west-bank-settlement-plan>
20. Aljazeera, «Ο στρατιωτικός εξοπλισμός στις χώρες του Κόλπου»,(4/7/2010), <http://www.aljazeera.net/opinions/pages/251e94d1-a4e6-4861-87b4-3ca5648b1b86>

Το ΚΕΜΜΙΣ εγκαινιάζει μια σειρά από άρθρα και αναλύσεις οι οποίες παρουσιάζουν διαφορετικές γνώμες και οπτικές γωνίες για διάφορα θέματα της Μέσης Ανατολής και του Ισλαμικού Κόσμου, οι οποίες προέρχονται από αναλυτές που δεν ανήκουν στο δυναμικό του ΚΕΜΜΙΣ.

Το Κέντρο Μεσογειακών,Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών φιλοξενεί πληθώρα διαφορετικών απόψεων στα πλαίσια του ελεύθερου ακαδημαϊκού διαλόγου. Οι απόψεις αυτές δεν αντανακλούν υποχρεωτικά τις απόψεις του Κέντρου.

